

Фінансове управління коштами закладів загальної середньої освіти та вплив на нього процесу переходу до фінансової автономії ЗЗСО

Олег Босько

*здобувач I курсу магістратури, гр. МЕН/УЗО-23м,
ВНЗ «Університету економіки та права «КРОК» м. Київ, Україна,
e-mail: boskooo@krok.edu.ua*

Науковий керівник:

Оксана Кириченко

*д.е.н. доцент кафедри управлінських технологій,
ВНЗ «Університету економіки та права «КРОК» м. Київ, Україна,
e-mail: oksanaks@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0001-5244-8323*

Фінансове управління коштами у закладах освіти є актуальною та важливою проблемою в сучасних умовах. Зростання вимог до якості освіти, швидкі технологічні зміни та економічні труднощі визначають потребу в ефективному та стратегічному управлінні фінансами в освітніх установах. Сучасні заклади освіти стикаються з потребою стратегічного планування фінансових ресурсів для забезпечення ефективного функціонування та реалізації педагогічних завдань. Оптимізація витрат стає ключовою для підтримання високої якості навчання. Зростання соціально-економічних викликів та впливу економічних труднощів, а також військовий стан, чинять підвищений тиск на фінансову стабільність навчальних закладів. Суспільна увага до використання публічних коштів підкреслює важливість транспарентності та відповідальності в управлінні фінансами освітніх установ. Крім того, процес переходу до автономії закладів загальної середньої освіти, який «на папері» відбувся досить давно, на практиці досі не завершений через певні труднощі, які виникли при спробах реалізації цієї ідеї.

Об'єктом дослідження є процес фінансового управління коштами закладів освіти.

Предметом дослідження є методи та засоби фінансового управління коштами закладів освіти в умовах децентралізованої та централізованої моделі фінансування.

Метою дослідження є аналіз стану фінансового управління коштами закладів загальної середньої освіти України та дослідження існуючих моделей фінансування.

Для досягнення мети дослідження в роботі поставлено та вирішено наступні завдання:

- аналіз теоретичних концепцій фінансового управління в освітніх установах;
- аналіз рівня впливу імплементації фінансової автономії закладів освіти на процес фінансового управління їх коштами;
- аналіз перешкод, які сповільнюють завершення процесу переходу до автономії закладів загальної середньої освіти.

Інформаційною базою проведеного дослідження стали дослідницька стаття Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України «Фінансова політика закладів вищої освіти», звіт за результатами дослідження аналітичного центру Київського університету імені Бориса Грінченка «Автономія закладів освіти та її вплив на якість управління освітою столиці».

У роботі було використано теоретичні методи аналізу та узагальнення, емпіричний метод спостереження.

Термін "фінансове управління" охоплює набір заходів, які спрямовані на ефективне управління фінансовими ресурсами в певній організації з метою досягнення стратегічних цілей та оптимізації фінансової діяльності цієї організації. Цей термін включає в себе планування, контроль, аналіз і прийняття рішень щодо фінансових операцій та грошових вкладень з метою отримання максимальної прибутковості, забезпечення фінансової стабільності та розвитку організації.

Якщо розглядати процес фінансування закладів освіти, то він здійснюється за однією з моделей: централізованою, децентралізованою та децентралізованою з посиленою автономією шкіл. Централізована модель передбачає сценарій, коли заклади освіти фінансуються державою, враховуючи освітню субвенцію. Уряд визначає обсяги та призначення коштів, які передаються на місця для фінансування закладів освіти. В свою чергу, при децентралізованій моделі питаннями фінансування займаються органи місцевого самоврядування. Тут значна частина бюджету на освіту може виділятися з місцевих бюджетів, що контролюються місцевими органами влади. Це може дозволити краще врахування місцевих потреб та умов, а також більшу автономію для місцевих закладів освіти у використанні фінансових ресурсів. Щодо децентралізованою моделі з посиленою автономією шкіл - це модель, у якій для закладу освіти реалізується самостійне ведення фінансово-господарських справ: формування структури навчального закладу та його штатного розпису, визначення доплат і премій, оплата ремонтних робіт, пошук додаткових джерел фінансування.

У статті 23 Закону України „Про освіту” [1], схваленому у 2017 році, сказано, що держава гарантує академічну, організаційну, фінансову і кадрову автономію закладів освіти, а частиною першою статті 59 Закону України „Про повну загальну середню освіту” [2] відзначено, що фінансова автономія закладів загальної середньої освіти в частині використання бюджетних коштів передбачає самостійне здійснення витрат у межах затверджених кошторисами обсягів. В цьому ж законі запроваджується термін «фінансова автономія закладів загальної середньої освіти» який описує право таких закладів самостійно здійснювати витрати коштів у межах затверджених кошторисами обсягів, зокрема на:

- формування структури ЗЗСО та його штатного розпису;
- оплату праці працівників, встановлення доплат, надбавок, винагороди, виплату матеріальної допомоги та допомоги на оздоровлення, преміювання, інших видів стимулювання та відзначення працівників;
- оплату поточного ремонту приміщень і споруд;

- оплату підвищення кваліфікації педагогічних та інших працівників;
- укладення відповідно до законодавства цивільно-правових угод (господарських договорів) для забезпечення діяльності закладу освіти.

Проте, як доцільно кажуть в статті [3], у дійсності всі нормативи фінансування відсутні. Використовувати бюджетні кошти на свій розсуд установи не мають права через цільове фінансування за окремими статтями. При фінансуванні установ через органи казначейства головний розпорядник кредитів — орган управління освітою — відсторонюється від процедури власних фінансових перерахунків. Його функції зводяться до того, що він визначає суми, які підлягають перерахуванню, складає реєстр (заявку на фінансування) по кожному підприємству із зазначенням статей видатків. Бюджетні кошти при цьому перераховуються фінансовим органом на банківські рахунки установ, минаючи проміжну ланку — орган управління. На рахунки централізованої бухгалтерії надходять тільки грошові ресурси для фінансування видатків освітніх установ, які обслуговуються центральною бухгалтерією. Тому потрібно шукати шляхи організації ефективного управління фінансами, щоб школа була конкурентоспроможною.

Для отримання фінансової автономії закладу освіти, засновник має ухвалити рішення про виключення закладу освіти зі складу централізованої бухгалтерії та переведення на автономний бухгалтерський облік. Алгоритм такого переходу достатньо прозорий і не є складним, проте більшість навчальних закладів досі не скористалися ним. Незважаючи на наявність законів і алгоритмів, процес втілення цих законів в життя є досить складним, довготривалим і наразі далеким до його завершення.

Згідно дослідження [4], в якому опитали 472 керівника закладів загальної середньої освіти м. Києва, серед яких переважна більшість – жінки віку 40-60 років, значна частина директорів (~77%) виступила з підтримкою автономії шкіл. Крім того, близько 20% повідомили, що вже впроваджують автономію в своєму закладі тим чи іншим чином. Проте, в першу чергу керівники закладів освіти хотіли би бачити кадрову (84%) та організаційну автономії (70%), і лише 10% вважають, що варто починати з фінансової автономії. Причинами, які перешкоджають впровадженню автономії навчальних закладів їх керівники здебільшого вважають сучасну систему фінансування шкіл, недосконале нормативно-правове регулювання в освіті та недостатню методичну підготовку в питаннях фінансово-господарської діяльності. Полегшили б процес переходу, на думку директорів, чіткі алгоритми по переходу до автономії, організовані освітні заходи для керівників, їх заступників та бухгалтерів з питань особливостей фінансової діяльності школи та з питань здійснення закупівель.

Виходячи з вищесказаного, бачимо, що проблема фінансового управління закладами освіти є досить актуальною і вимагає невідкладного вирішення. Незважаючи на те, що Закон України «Про освіту» вже 7 років як проголошує академічну, організаційну, фінансову і кадрову автономію закладів освіти, сам процес переходу до цієї автономії досі не завершено. На прикладі керівників

закладів загальної середньої освіти м. Києва бачимо, що директори шкіл здебільшого готові до такого переходу, за умови, що відбудеться низка допоміжних заходів з: забезпечення відповідного рівня поточного фінансування, створення належної матеріально-технічної бази, зменшення обсягу звітності, надання підтримки, консультативної допомоги, стимулювання керівників та позбавлення закладів освіти надлишкових функцій.

Ключові слова: фінансування, фінансова автономія, заклади загальної середньої освіти, управління закладом освіти.

Список використаних джерел

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 38-39., С. 380.
2. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 р. № 463-IX. Відомості Верховної Ради України. 2020. № 31. С. 226.
3. Осінська Т.П. Сучасні аспекти формування фінансово-економічного потенціалу загально-освітнього навчального закладу / Науковий вісник УМО «Економіка та управління: історія, реалії та перспективи», №1. 2016. 14с.
4. Автономія закладів освіти та її вплив на якість управління освітою столиці: звіт за результатами аналітичного дослідження URL: https://www.researchgate.net/publication/365790331_AVTONOMIA_ZAKLADIV_OSVITI_TA_II_VPLIV_NA_AKIST_UPRAVLINNA_OSVITOU_STOLICI_zvit_zha_rezultatami_analitichnogo_doslidzenna
5. Фінанси бюджетних установ : навч. посіб. / Н. А. Дехтяр, О. В. Дейнека, О. В. Люта, Н. Г. Пігуль ; за заг. ред. Н. А. Дехтяр. Суми : Сумський державний університет, 2020. 229 с.